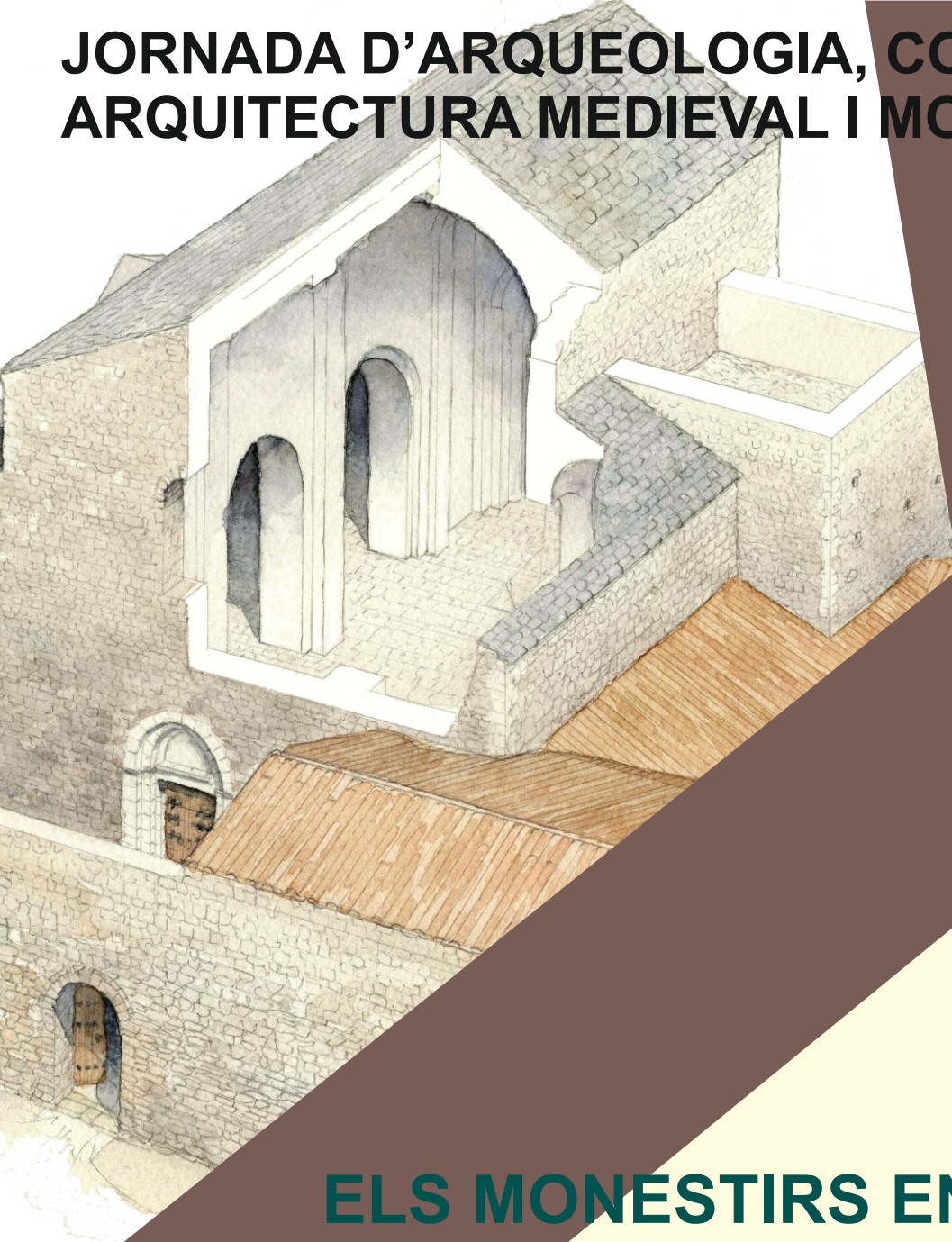

JORNADA D'ARQUEOLOGIA, CONSTRUCCIÓ I ARQUITECTURA MEDIEVAL I MODERNA

ELS MONESTIRS EN ÈPOCA MEDIEVAL I MODERNA. NOVETATS DES DE L'ARQUEOLOGIA

PROGRAMA

ROSES, 7 d'octubre 2022

JORNADA D'ARQUEOLOGIA, CONSTRUCCIÓ I ARQUITECTURA MEDIEVAL I MODERNA

ELS MONESTIRS EN ÈPOCA MEDIEVAL I MODERNA. NOVETATS DES DE L'ARQUEOLOGIA

7 D'OCTUBRE

Centre Cultural Ca l'Anita (pça. St. Pere, 1) Roses.

9,00.- ARRIBADA PARTICIPANTS

9,15.- PRESENTACIÓ

9,30.- CONFERÈNCIA INAUGURAL: *Espais i estructures en els establiments monàstics de l'antiguitat tardana i la primerenca edat mitjana: una proposta de tipificació.* Jordina Sales i Marta Sancho.

10,30.- *El monestir benedictí de de Sant Miquel de Fluvià. Una mirada arqueològica.* Andrea Ferrer, Joan Frigola i Jordi Mota.

10,50.- *Sant Esteve de Banyoles, la contribució de la recerca arqueològica al coneixement d'un gran monestir.* Almudena García.

11,10.- *El monestir de Sant Feliu de Guíxols des de la perspectiva arqueològica.* Jordi Vivo.

11,30.- PAUSA-CAFÈ

12,00.- *Noves descobertes a Sant Genís de Rocafort (Martorell): Precedents i distribució del monestir medieval a la llum de la recerca arqueològica, segles IX – XV.* Pablo del Fresno, Josep Socorregut, Esther Travé, Montserrat Farreny, Alfred Mauri i Rosario Navarro.

12,20.- *El claustre del monestir de Sant Salvador de Breda, estratigrafia de l'arquitectura.* Eduard Píriz.

12,40.- *El monestir de Santa Maria del Mar (Calonge i Sant Antoni). Un estudi d'arqueologia vertical.* Marc Bouzas, Josep Burch, Jordi Sagrera i David Vivó.

13,00.- *Metodologia d'anàlisi dels vestigis arquitectònics conservats al monestir de Santa Maria de Lillet (La Pobla de Lillet).* Mireia Barnadas.

13,20.- *El monestir de Santa Cecília dels Altimiris. Fases i dissertació arqueoconstructiva.* Walter Alegría i Marta Sancho.

13,40.- *Tot redescobrint Pedralbes: Apunts sobre el orígens arquitectònics i constructius del monestir de Santa Maria de Pedralbes de Barcelona.* Reinald González.

14,00.- DINAR

15,30.- *MonBones: la vida monàstica a partir de l'estudi dels ossos. Dieta, salut, economia i societat en contextos monàstics de Barcelona (s. XIV - XIX) des d'una perspectiva arqueològica.*

Lluís Lloveras, Carme Rissech, Jordi Nadal, Santiago Riera i Carme Miró.

15,50.- *Estudi bioantropològic de les restes humanes exhumades al Convent de Sant Agustí Vell (S. XIV-XVI) de Barcelona.* Carme Rissech, Blanca Revuelta, Oscar Creo, Anna Llaurador, Montserrat Jové i Lluís Lloveras.

16,10.- *Estudi bioantropològic de les inhumacions primàries i secundàries de la UF 221, corresponents a civils enterrats a l'antic convent de Santa Caterina (1243-1836) de Barcelona.* Antony Cevallos, Carme Rissech, Josefa Huertas i Lluís Lloveras.

16,30.- *Les restes humanes del claustre gòtic del convent de Santa Caterina (Barcelona, 1243-1836) de l'orde dels dominics. Anàlisi bioantropològica.* Jose Antonio Trujillo, Carme Rissech, Josefa Huertas i Lluís Lloveras

16,50.- PAUSA-CAFÈ

17,10.- *El monestir femení hospitaler de Santa Maria d'Alguaire: estructures arqueològiques i vida conventual (segles XIII-XVII).* Maria Soler i Walter Alegria.

17,30.- *Elements constructius de la comunitat monàstica de l'arxipèlag de Cabrera – Illes Balears (Segles V a VIII dC).* Mateu Riera.

17,50.- *La recerca arqueològica al priorat de Santa Maria de Bellpuig - Artà – Mallorca.* Helena Inglada i equip ATICS s.l.

18,10.- *El claustro reglar: una encrucijada de la red hidráulica en los monasterios cistercienses del noroeste de España.* Fernando Miguel Hernández.

18,30.- *La realitat material dels monestirs d'època carolíngia als comtats catalans a través de les fonts escrites. Una relectura de la documentació d'arxiu amb mirada arqueològica.*

Xavier Costa.

19,00.- CLOENDA

RESUMS CONFERÈNCIA INAUGURAL I COMUNICACIONS

Conferència Inaugural

Espais i estructures en els establiments monàstics de l'antiguitat tardana i la primerenca edat mitjana: una proposta de tipificació.

Jordina Sales i Marta Sancho (*Universitat de Barcelona*)

En els últims anys ha sorgit (per fi) a Catalunya un debat sobre la identificació física i arqueològica dels primers espais monàstics a Catalunya, aquells que les fonts literàries comencen a mencionar a partir de la segona meitat del segle IV i V, i a descriure i ubicar topogràficament (sempre de manera indirecta) a partir dels segles visigots. Quins, on i com eren a nivell arquitectònic és un dels grans reptes que es planteja l'arqueologia actual del primer monacat a casa nostra.

Comunicacions

El monestir benedictí de de Sant Miquel de Fluvià. Una mirada arqueològica.

Andrea Ferrer, Joan Frigola i Jordi Mota (*Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles*)

Fins fa pocs anys, tan sols la documentació, l'existència d'alguns capitells, fusts i basaments - conservats a l'església i en algunes cases particulars-, i la porta situada a la façana sud del temple, recordaven que l'església de Sant Miquel havia format part d'un conjunt monàstic benedictí les restes del qual, havien quedat enterrades i oblidades. Les intervencions arqueològiques a l'entorn de l'església, iniciades al 2003 i succeïdes de manera interrompuda fins al 2016, han permès posar llum al monestir i a la seva història. Els treballs han identificat les principals fases constructives i han posat en evidència les causes de la seva destrucció. I el que és no menys important, han proveït al municipi de Sant Miquel de Fluvià d'un conjunt patrimonial recuperat i visitable, un referent entre els monestirs medievals a l'Empordà.

Sant Esteve de Banyoles, la contribució de la recerca arqueològica al coneixement d'un gran monestir.

Almudena Garcia Ordóñez (*In Situ s.c.p.*)

El monestir benedictí de Sant Esteve de Banyoles és un dels cenobis més antics de Catalunya, a redós del qual es va desenvolupar una població que encara perdura. Les intervencions arqueològiques realitzades a partir de la segona meitat del segle XX i les darreres realitzades durant els anys 2010 i 2016, van contribuir a ampliar el coneixement sobre l'evolució arquitectònica d'un dels monestirs més importants de Catalunya en època medieval i moderna. Aquestes intervencions van fer possible la documentació dels temples anteriors a l'actual així com parts del sistema defensiu d'època medieval i les edificacions que van suposar l'ampliació del monestir en època moderna.

El monestir de Sant Feliu de Guíxols des de la perspectiva arqueològica.

Jordi Vivo Llorca (*Arqueòleg*)

La comunitat benedictina de Sant Feliu de Guíxols, a iniciativa del bisbe de Mallorca i exabat del mateix monestir Benet Panyelles, va bastir durant el segle XVIII un descomunal edifici, que actualment es conserva en perfecte estat. La seva construcció va implicar l'arrasament de la majoria de les estructures anteriors, que van quedar oblidades. Diverses intervencions arqueològiques dutes a terme des de les darreries de la dècada de 1990 i, especialment, entre 2008 i 2018 han contribuït a recuperar nombroses estructures pertanyents a les fases medievals i modernes anteriors al segle XVIII i, fins i tot, algunes de més antigues, prèvies a l'existència del convent. Gràcies a la documentació aplegada, particularment en relació amb els successius sistemes defensius, s'ha pogut aprofundir notablement en el coneixement del monestir, resolent algunes qüestions i plantejant-ne d'altres de noves.

Noves descobertes a Sant Genís de Rocafort (Martorell): Precedents i distribució del monestir medieval a la llum de la recerca arqueològica, segles IX – XV.

Pablo del Fresno Bernal (*Sistemes de Gestió de Patrimoni SCCL*), Josep Socorregut Domènech (*Sistemes de Gestió de Patrimoni SCCL*), Esther Travé Allepuz (*Universitat de Barcelona; Centre d'Estudis Martorellencs*), Montserrat Farreny Agràs (*Museus de Martorell, Centre d'Estudis Martorellencs*), Alfred Mauri Martí (*Centre d'Estudis Martorellencs*) i Rosario Navarro Sáez (*Centre d'Estudis Martorellencs*)

El monestir de Sant Genís de Rocafort (Martorell, Baix Llobregat) ha estat objecte d'una actuació de consolidació realitzada a l'edifici de l'església el 2014 i d'excavacions continuades tant a l'interior de l'església com als espais annexos entre 2018 i 2021. Els efectes de l'espoli sistemàtic de materials al llarg de segles havia donat al monestir una aparença que ocultava una dimensió notable que abastava la quasi totalitat de l'espai delimitat per una muralla que ressegueix el perímetre del turó presidit per l'església romànica. Les darreres excavacions han posat el descobert elements que no es corresponen amb la fase romànica de construcció del monestir i són clarament anteriors. En aquesta contribució volem presentar les noves descobertes, així com oferir una visió de conjunt de l'estat actual de la recerca, que ens permet donar a conèixer l'estructura interna del monestir, les dependències que el formaven i els seus precedents, tot posant-los en relació amb altres elements de l'entorn.

El claustre del monestir de Sant Salvador de Breda, estratigrafia de l'arquitectura.

Eduard Píriz (*arqueòleg i arquitecte tècnic*)

Presentem l'actuació que hem dirigit al claustre del monestir de Sant Salvador de Breda on hem retirat els revestiments actuals dels murs exteriors dels edificis que podien formar part de les ales est, sud i oest del claustre. Hem realitzat l'estudi dels paraments verticals i un aixecament ortofotogràfic de totes les façanes. Hem agrupat els diferents elements que conformen cada una de les façanes estudiades, en unitats estratigràfiques i hem establert les seves relacions d'anterioritat i posterioritat. D'aquesta manera, hem aconseguit determinar una hipòtesi cronològica i evolutiva dels edificis que configuraven el claustre del monestir. En el decurs de la nostra actuació, hem localitzat una sèrie d'elements arquitectònics originals, com per exemple una finestra geminada amb revestiments originals de morter amb policromia, que es poden associar al moment inicial constructiu del cenobi romànic. Els hem posat en context i hem establert possibles cronologies per les estructures estudiades.

El monestir de santa Maria del Mar (Calonge i Sant Antoni). Un estudi d'arqueologia vertical.

Marc Bouzas, Josep Burch, Jordi Sagrera i David Vivó (*Universitat de Girona*)

El monestir de santa Maria del Mar (Calonge i Sant Antoni) és documentat des de l'any 1238. A inicis del segle XV estava vinculat al de Sant Daniel de Girona, tot i que a mitjans d'aquell mateix segle ja estava enrunat. D'ençà d'aquell moment, les seves restes foren progressivament modificades fins arribar a ser una casa d'estiueig durant el segle XX. L'any 2012 l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural i la Universitat de Girona varen realitzar un estudi d'arqueologia vertical per encàrrec de l'arquitecte Josep Maria Esquiús que en aquell moment estava redactant el pla director d'aquell conjunt arquitectònic. En aquesta proposta de comunicació es presentaran, convenientment actualitzats, els resultats d'aquells treballs fins ara inèdits.

Metodologia d'anàlisi dels vestigis arquitectònics conservats al monestir de Santa Maria de Lillet (La Pobla de Lillet).

Mireia Barnadas (*arquitecta*)

En el marc de la redacció del "Pla Director del monestir de Santa Maria de Lillet" (2020-2021), els membres de l'equip transdisciplinari encarregat d'analitzar aquest rellevant monument vàrem poder constatar que, tot i estar declarat com a Bé Cultural d'Interès Nacional (1999), és un dels menys estudiats de Catalunya; les referències bibliogràfiques són nombroses, però sorprèn la falta gairebé total de treballs de recerca propis i específics, tant a nivell històrico-documental com arqueològic. En aquest marc, amb l'objectiu d'aprofundir en el coneixement sobre el conjunt, però limitats per l'escassetat de recursos disponibles en aquell moment, vàrem recórrer a la identificació de petits vestigis constructius, que, mig ocults en els paraments i par-

cialment tergiversats per les restauracions precedents, permeteren l'elaboració d'una primera hipòtesi evolutiva del monestir. De fet, l'examen detallat d'aquests petits indicis testimonials va permetre la identificació de peces que fins llavors passaven gairebé del tot desapercebudes, com per exemple la "domus" i la "torre", ambdues d'origen preromànic i perfectament conservades fins als seus sis/nou metres d'alçada. El més interessant d'aquest exercici deductiu va ser constatar que l'estudi de les solucions arquitectòniques primigènies permetia endreçar la cronologia global del monestir, alhora que establir la metodologia i l'abast de les possibles intervencions i perfilar una primera proposta de futur del conjunt monàstic, demostrant-se així que el coneixement és el millor garant per a la correcta presa de decisions.

El monestir de Santa Cecília dels Altimiris. Fases i dissertació arqueoconstructiva.

Walter Alegria i Marta Sancho (*Universitat de Barcelona*)

La recerca duta a terme al monestir de Santa Cecília dels Altimiris ha aportat una riquíssima informació per l'estudi morfològic i evolutiu dels monestirs durant la Primerenca i Alta Edat Mitjana a la Península Ibèrica. Aquest assentament s'origina entre finals del s. V i principis del s. VI amb la construcció d'una església i altres estructures annexes. Aquest conjunt té reformes d'edificis i espais des del s. VI fins el s. XI, quan s'abandona el jaciment i passa a ser un refugi estacional de pastors i carboners.

Fins l'any 2022 s'han detectat tretze àmbits del conjunt central del monestir, dels quals s'han excavat deu fins esgotar estratigrafia. Això ens ha permès definir fases en base a datació relativa i produccions ceràmiques.

En aquest congrés presentem diverses interpretacions de l'aixecament hipotètic dels diferents edificis, fase per fase.

Tot redescobrint Pedralbes: Apunts sobre el orígens arquitectònics i constructius del monestir de Santa Maria de Pedralbes de Barcelona.

Reinald González (*VECLUS*)

El Reial monestir de Santa Maria de Pedralbes de Barcelona se'ns mostra avui dia com un dels pocs cenobis femenins europeus d'origen medieval, que encara conserva la seva clausura monàstica. Associat des de la seva fundació -l'any 1326- a la casa Reial per la reina Elisenda de Montcada, disposa d'una bona part de les seves estructures originals del s.XIV, amb unes característiques edilícies i de projecte certament singulars i originals; un fet que el posiciona per dimensions i arquitectures, com un dels millors exemples monàstics gòtics del continent. No debades, disposa d'un estol de solucions constructives medievals on hi destaquen, tant els seus diferents edificis, com les tècniques amb que es van aixecar; unes propostes d'arquitectura històrica que han estat estudiades de manera detallada per l'autor des de l'any 1998 fins a l'actualitat.

MonBones: la vida monàstica a partir de l'estudi dels ossos. Dieta, salut, economia i societat en contextos monàstics de Barcelona (s. XIV - XIX) des d'una perspectiva arqueològica.

Lluís Lloveras (SERP, Departament d'Història i Arqueologia, Universitat de Barcelona), Carme Rissech (Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut, Universitat Rovira i Virgili), Jordi Nadal (SERP, Departament d'Història i Arqueologia, Universitat de Barcelona), Santiago Riera (SERP, Departament d'Història i Arqueologia, Universitat de Barcelona) i Carme Miró (Servei d'Arqueologia de Barcelona. Responsable del Pla Bàrcino)

L'arqueologia monàstica s'ha centrat fonamentalment en l'estudi dels edificis conventuals, els monuments funeraris, i paisatges de l'entorn monàstic, de manera que l'anàlisi de les restes òssies arqueològiques, tant humanes com animals, amb prou feines s'ha utilitzat com a base per a conèixer el modus de vida en convents i monestirs. MonBones és un projecte de recerca centrat a la ciutat de Barcelona, que proporciona un nou punt de vista des del qual examinar la dieta, la salut, l'economia i la societat en contextos monàstics d'època medieval i moderna. Utilitzant les restes esquelètiques com a centre de gravetat i combinant el poder explicatiu de: (1) mètodes recentment desenvolupats (anàlisi isotòpica i morfomètrica); (2) diferents enfocaments teòrics (arqueozoologia, tafonomia, bioantropologia, paleopatologia); i (3) les evidències documentals i arqueològiques, el projecte aprofundeix en la vida de quatre comunitats monàstiques pertanyents a dues ordres femenines i dues masculines. Així mateix, per tal de poder comparar els resultats obtinguts amb un context urbà seglar, s'estudien les restes recuperades a altres intervencions de Barcelona, especialment el Born CCM. Les dades obtingudes són analitzades segons la població, l'edat, el gènere i condició social. La integració de tots aquests resultats proporcionarà, per primer cop, evidències per examinar la vida monàstica des d'una perspectiva de conjunt a nivell de cada monestir, i més general de Barcelona.

Estudi bioantropològic de les restes humanes exhumades al Convent de Sant Agustí Vell (S. XIV-XVI) de Barcelona.

Carme Rissech (Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut, Universitat Rovira i Virgili, Reus), Blanca Revuelta (Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut, Universitat Rovira i Virgili, Reus), Oscar Creo (Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut, Universitat Rovira i Virgili, Reus), Anna Llaurador (Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut, Universitat Rovira i Virgili, Reus), Montserrat Jové (Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut, Universitat Rovira i Virgili, Reus) i Lluís Lloveras (SERP, Departament d'Història i Arqueologia, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona)

Estudi bioantropològic de les restes humanes exhumades al Convent de Sant Agustí Vell (S. XIV-XVI) de Barcelona. Aquest estudi forma part del projecte MonBones. L'objectiu és l'anàlisi bioantropològica de les restes humanes recuperades a la necròpoli del Convent de Sant Agustí Vell. Les dades arqueològiques indiquen que aquesta zona d'enterrament va tenir un ús conti-

nuat des de principis del segle XIV fins finals del XVI. El material d'estudi consisteix en les restes esquelètiques trobades en els 9 enterraments de dita necròpoli. La metodologia inclou la individualització i l'estimació de l'edat, el sexe, la morfologia i les possibles patologies dels individus mitjançant mètodes antropològics clàssics i d'anàlisi macroscòpica. Els resultats indiquen que es tracta de 17 individus, dels quals 2 són immadurs (2-3 anys i indeterminat), 7 adults joves (5 homes i 2 dones d'entre 17 i 35 anys), 3 adults madurs (2 homes i indeterminat) i 4 adults indeterminats. En alguns individus s'observa producció d'os compatible amb DISH, malaltia associada a diabetis, obesitat, a un alt nivell socioeconòmic i també a l'estil de vida monàstic.

Estudi bioantropològic de les inhumacions primàries i secundàries de la UF 221, corresponents a civils enterrats a l'antic convent de Santa Caterina (1243-1836) de Barcelona.

Antony Cevallos, Carme Rissech, Josefa Huertas i Lluís Lloveras (*Departament d'Història i Arqueologia, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona*)

Aquest estudi forma part del projecte MonBones. Es tracta de l'estudi bioantropològic de les restes òssies pertanyents a inhumacions primàries (InP) i secundàries (InS) dels civils inhumats (Unitat Funerària 221 datada entre els segles XIV-XV) a l'antic convent de Santa Caterina de la ciutat de Barcelona. Amb l'objectiu d'entendre el modus de vida i l'estat de salut d'aquests individus, se'ls va estimar sexe, edat i morfologia mitjançant els mètodes antropològics estàndards. També es va analitzar macroscòpicament patologies, marcadors ocupacionals, caràcters discrets, variacions anatòmiques i les diferents alteracions tafonòmiques observades en ells. Els resultats indiquen un nombre mínim de 62 individus (InP: 20 adults i 15 subadults; InS: 22 adults i 5 subadults). Les InP mostren individus poc robusts amb patrons d'activitat escassos i alguna patologia compatible amb DISH. Les InS mostren robustesa, alta incidència de marcadors d'activitat i obertura septal en l'húmer. Dades que suggereixen que les InP corresponen a un grup familiar ben estant i InS a un gremi amb possibles relacions familiars entre ells.

Les restes humanes del claustre gòtic del convent de Santa Caterina (Barcelona, 1243-1836) de l'orde dels dominics. Anàlisi bioantropològica.

Jose Antonio Trujillo, Carme Rissech, Josefa Huertas i Lluís Lloveras (*Departament d'Història i Arqueologia, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona*)

Aquest estudi forma part del projecte MonBones. L'objectiu és l'anàlisi bioantropològica d'una mostra de 15 inhumacions del claustre del Convent de Santa Caterina de Barcelona vinculades a la comunitat monàstica de l'orde dels dominics i datades entre els segles XIII i XIV. El material d'estudi consisteix en les restes esquelètiques recuperades en els 15 enterraments. Aquestes restes es van individualitzar i es va estimar el sexe, l'edat i la morfologia mitjançant els mètodes antropològics estàndards. També es van observar macroscòpicament les paleopatologies i marcadors d'activitat. Els resultats indiquen un total de 15 adults (12 homes, 2 dones i 1 al·lofís)

i 2 subadults (8 i 9 anys). Les patologies més destacables són una major freqüència de càlcul en relació amb les càries, la presència d'espondilosi i un cas compatible d'hipercementosi. Les dades antropològiques suggereixen un major consum de carn que d'hidrats de carboni i una vida benestant.

El monestir femení hospitaler de Santa Maria d'Alguaire: estructures arqueològiques i vida conventual (segles XIII-XVII).

Maria Soler Sala i Walter Alegria Tejedor (*Universitat de Barcelona / Institut de Recerca en Cultures Medievales (IRCVM - UB)*)

El Monestir de Santa Maria d'Alguaire (el Segrià, Lleida) és el monestir femení hospitaler més important de la Catalunya medieval i moderna. L'excavació arqueològica va iniciar-se l'any 2016 i ens ha permès documentar l'existència d'una església conventual de grans dimensions, així com la presència d'un claustre i una necròpolis. La nau de l'església estava coberta amb una volta sostinguda per quatre parells de pilars decorats amb columnes de mitja canya. El temple disposava de creuer i un absis sobrealçat, així com diverses capelles laterals. Si bé la comunitat accedia a l'església a través del claustre, la portalada principal se situava als peus de la nau i tenia un caràcter monumental. L'anàlisi de les estructures, espais i objectes arqueològics, juntament amb l'estudi de la rica documentació conservada, ens permeten acostar a la vida conventual de la comunitat de fraïsses hospitaleres que regia el monestir i el seus amplis dominis territorials.

Elements constructius de la comunitat monàstica de l'arxipèlag de Cabrera – Illes Balears (Segles V a VIII dC).

Mateu Riera Rullan (*Arqueòleg professional, professor associat de l'àrea d'Història Medieval del Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona, professor de la Facultat Antoni Gaudí d'Història, Arqueologia i Arts Cristianes i investigador adscrit a l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica*)

Gràcies a una carta de l'any 603 del papa Gregori el Gran, es té coneixement de la presència de monjos en un "monasterium" de l'illa de Cabrera, situada devora l'illa de Mallorca. Les investigacions arqueològiques realitzades des de l'any 1999, en el marc del Projecte de Recuperació, consolidació i museïtzació del monestir bizantí de l'illa de Cabrera, han permès localitzar el cenobi i diversos eremitoris d'una comunitat monàstica activa entre segles V a VIII dC. En aquesta contribució es presenten els elements constructius fins ara descoberts en els dos tipus d'assentament, els quals, malauradament, encara només es coneixen molt parcialment. Però destaquen per ser uns dels pocs testimonis arqueològics de la Mediterrània occidental que es poden associar inequívocament als monjos del final de l'antiguitat i de l'inici de l'època medieval.

La recerca arqueològica al priorat de Santa Maria de Bellpuig - Artà – Mallorca.

Helena Inglada (*Servei Patrimoni Històric Consell de Mallorca*) i equip ATICS s.l. (Cesc Busquets/ Marta Fàbregas, Francesc Florensa, Miquel Gurrera, Montse Freixa, Jordi Ramos i Iñaki Moreno)

Santa Maria de Bellpuig es va fundar al segle XIII, poc després de la conquesta de Jaume I, amb la cessió de 8 alqueries al monestir lleidatà de Bellpuig de les Avellanes, pertanyent a l'ordre de canonges regulars premonstratsos.

La comunitat abandonà l'illa al segle XV i Bellpuig d'Artà es convertí en una explotació agrària, que estigué en funcionament fins el 1998.

El mateix any es va declarar Bé d'Interès Cultural, després de la donació de les cases en favor del Consell de Mallorca.

“La història de les intervencions al monestir de Bellpuig d'Artà és dilatada en el temps, però feta a retalls.” Aquesta frase resumeix la dinàmica arqueològica del jaciment, que ens ha deixat més interrogants que respostes.

Des de 1999 fins a 2011 s'han dut a terme 6 campanyes d'intervenció. Enguany iniciem el que ha de ser-ne la darrera per tancar la recerca arqueològica i plantejar el futur de l'espai patrimonial.

El claustro reglar: una encrucijada de la red hidráulica en los monasterios cistercienses del noroeste de España.

Fernando Miquel Hernández (*Arqueòleg i doctorand de la Universidad de Oviedo*)

Sin el agua no había garantía de alcanzar la soledad en ningún monasterio. Es probable que algunas redes hidráulicas subterráneas se trazaran antes o al tiempo que la planta fundacional y que hubiera diversas encrucijadas hídricas con una función clave de redistribución del agua hacia las distintas oficinas de época medieval y moderna. El claustro reglar parece una de ellas, como parecen atestiguarlo las pocas excavaciones arqueológicas en monasterios cistercienses del Noroeste de España, en las que centraremos nuestro estudio, (Santa María de Carracedo (León), San Salvador de Valdedios (Asturias), Santa María de Melón (Ourense), al igual que sucede en otros cenobios hispanos y europeos de cualquier orden religiosa, ya recogidas en congresos o publicaciones especializadas. Al análisis arqueológico, pretendemos incorporar aquí las posibilidades del georrádar 3D que hemos empleado en el monasterio de Santa María de Morerueta (Zamora) en 2020 como vía específica de investigación de la hidráulica monástica.

La realitat material dels monestirs d'època carolíngia als comtats catalans a través de les fonts escrites. Una relectura de la documentació d'arxiu amb mirada arqueològica.

Xavier Costa Badia (*Institut de Recerca en Cultures Medievales (IRCVI). Universitat de Barcelona*)

El nostre coneixement sobre la realitat material dels monestirs dels comtats catalans d'època carolíngia és sorprenentment escàs, ja que, malgrat que en aquell període s'hi fundaren més d'un centenar de cenobis, són pocs els que han estat intervinguts arqueològicament. A més, les

fàbriques romàniques amb què es re-formularen molts d'ells als segles XI i XII deixaren poques evidències de la seva estructura prèvia. En conseqüència, les fonts escrites, tot i el seu laconisme, segueixen sent bàsiques per estudiar la materialitat del monacat altmedieval. Partint d'aquesta premissa, en la present comunicació, presentaré els resultats d'un buidatge que he realitzat de tota la documentació disponible pels comtats catalans dels segles IX i X per tal de recollir les notícies referides a la topografia i als elements materials dels conjunts monàstics que existien en aquella època. Finalment, també discutiré la imatge del monacat que transmeten, així com la seva correlació amb les poques evidències arqueològiques disponibles.

CEFR